

Nibblestiftelsen

NIBBLE 30, 153 91 Järna

Rektor John Gerhard

rektor@jarnanaturbruksgymnasium.se

Återkoppling

efter kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisning
på Järna Naturbruksgymnasium i Södertälje kommun

Inledning

I denna skriftliga återkoppling presenteras de enkätresultat och utvecklingsområden som Skolinspektionen bedömer är relevanta för Järna Naturbruksgymnasiums arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Denna återkoppling syftar till att vara ett stöd för hur skolan kan utveckla sitt arbete vad gäller rektorns styrning och undervisningens genomförande.

Ett flertal bestämmelser i skollagen relaterar till sex- och samlevnadsundervisningen, till exempel syftet med utbildningen (1 kap. 4 § och 5 §), ledningen av utbildning (2 kap. 9 §), reglerna om systematiskt kvalitetsarbete (4 kap.), kompetensutvecklingsbestämmelsen (2 kap. 34 §) och elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete (2 kap. 25 §). Dessutom har rektorn enligt läroplanerna ett särskilt ansvar för sex och samlevnad som ämnesövergripande kunskapsområde (SKOLFS 2011:144, avsnitt 2.6).

Återkopplingen grundar sig på en webbenkät till rektor och lärare samt ett verksamhetsbesök där Skolinspektionen genomförde dokumentstudier och intervjuer med rektor, lärare, elevhälsans personal och elever i årskurserna 2 och 3 på naturbruksprogrammet. Intervjuerna genomfördes den 18-19 oktober 2017 av utredarna Jane Strandberg och Anette Hamerslag.

Fakta om Järna Naturbruksgymnasium

Järna Naturbruksgymnasium är en fristående gymnasieskola belägen i Södertälje kommun. Huvudman för skolan är Nibblestiftelsen med organisationsnummer 802002-4405. Skolans profil är waldorfpedagogik och verksamheten innefattar undervisning inom naturbruksprogrammet inriktning lantbruk samt introduktionsprogrammen programinriktat individuellt val och preparandutbildning. Skolan leds av en rektor och hade vid granskningstillfället 25 elever. Eleverna har tillgång till skolsköterskan tre dagar i veckan och finns på en närbelägen skola, men ingår inte i skolans elevhälsoteam. Skolans elevhälsoteam träffas ungefär en gång i månaden och består av rektor, skolans specialpedagog och kurator. Kuratorn finns på skolan en dag i veckan. Inom elevhälsoteamet arbetar även den ansvariga för skolans internat, kallad husmor. På internatet bor ungefär hälften av skolans elever. Skolpsykolog anlitas vid behov.

Enkätresultat

Nedan sammanfattas Järna Naturbruksgymnasiets enkätresultat och jämförs med resultaten från den bredare kartläggningen av sex- och samlevnadsundervisningen på 450 slumpmässigt utvalda grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

På Järna Naturbruksgymnasium	Kartläggningens resultat
dokumenterar skolan inte sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen	42 % dokumenterar
har skolan kartlagt vem som gör vad i sex- och samlevnadsundervisningen	36 % anger detta
har skolan inte satt upp mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen	25 % sätter upp mål
används elevhälsan inte i planering av sex- och samlevnadsundervisningen	59 % använder
används elevhälsan inte i genomförande av specifika sex- och samlevnadslektioner	45 % använder
används elevhälsan i lärarnas kompetensförsörjning kring sex och samlevnad	45 % anger detta
bedömer 43 % av lärarna att avsatt tid för samverkan räcker i hög utsträckning	24 % anger detta
samtalar 57 % av lärarna med andra lärare om erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisningen	62 % anger detta
har lärarnas kompetens inom sex och samlevnad följts upp	22 % anger detta
har lärarna erbjudits kompetensutveckling inom sex och samlevnad	39 % anger detta
anger rektorn att skolan inte har lärare som är utbildade i hbtq-frågor	58 % har lärare
arbetar 14 % av lärarna med hbtq-frågor i sitt/sina ämnen	36 % anger detta
låter 57 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads innehåll i hög utsträckning	35 % anger detta
låter 29 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads arbetsmetoder i hög utsträckning	27 % anger detta
låter 57 % av lärarna eleverna tycka till om sex- och samlevnadsundervisningen i hög utsträckning	45 % anger detta
bedömer rektorn att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet på denna skola inte är hög	51 % bedömer den hög
bedömer 43 % av lärarna att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet är hög	52 % anger detta

Resultaten i tabellen baseras på svar från 300 skolor av 450 slumpmässigt utvalda skolor (67 %) när det gäller rektorsenkäten och svar från 3982 lärare av 8084 registrerade lärare (49 %). Resultaten för Järna Naturbruksgymnasium baseras på svar från rektorn i rektorsenkäten och svar från 7 av 9 registrerade lärare (78 %) i lärarenkäten.

Järna Naturbruksgymnasiums arbete med sex- och samlevnadsundervisning

Rektorns ansvar för att skolans sex- och samlevnadsundervisning är av god kvalitet

Vid intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att eleverna får undervisning i sex och samlevnad, men att det inte finns några uttalade mål för detta arbete och att rektorn inte tidigare har följt upp och utvärderat sex- och samlevnadsundervisningen. Under terminen har dock ett arbete påbörjats för att ta fram en plan och policy för skolans sex- och samlevnadsundervisning. Inför Skolinspektionens planerade granskning har rektorn tillsammans med skolans pedagogiska personal gjort en egen granskning av skolans sex- och samlevnadsundervisning. Den egna granskningen visade att skolan under en längre tid inte har haft ett systematiskt arbete med sex- och samlevnadsundervisning. Rektorn uppger att man ännu är i kartläggningsfasen av vad som görs i de olika ämnena samt av vilka kompetenser och utbildningsbehov personalen har.

Lärarna bekräftar att rektorn har följt upp och frågat var och en efter deras kompetenser för att undervisa om sex och samlevnad. Alla lärare har under terminen gemensamt arbetat med arbetsområdet sex och samlevnad bland annat genom att läsa Skolverkets stödmaterial *Sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan* som sedan diskuterats vid ett möte. Två av lärarna har deltagit på Skolverkets konferens *Identitet, sexualitet och jämställdhet - för nyanlända elever* som de tycket har varit mycket givande "och inte bara gentemot nyanlända elever, utan för arbetet med alla elever". Lärarna berättar att de har utbytt erfarenheter med sina kollegor om konferensens innehåll.

Enligt rektorn finns det tid för samverkan kring sex- och samlevnadsundervisningen då all personal har gemensamt lunchmöte varje dag i en halvtimme och på torsdag eftermiddag ett längre kollegium. I första hand tas dock elevfrågor upp på dessa möten, men det har under denna termin även funnits tid avsatt för gemensam planering av sex- och samlevnadsundervisning.

Det framkommer vid intervjuer med rektorn, lärarna, eleverna och representanter för elevhälsan att elevhälsan finns tillgänglig för elevers frågor som rör sex och samlevnad. Skolans specialpedagog och skolans internatansvariga berättar att de ofta möter frågor i vardagen kring relationer och värdegrund i enskilda samtal med elever. Skolsköterskan har så kallade hälsosamtal med eleverna i årskurs 1 där sex- och samlevnadsfrågor kan tas upp. Men elevhälsan har utöver detta inget uttalat ansvar för stödja lärarna i sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Rektorn har inte följt upp elevhälsopersonalens kompetenser inom sex och samlevnad.

Elevernas möjligheter att utveckla kunskaper inom hela det område som ryms inom begreppet sex och samlevnad

I intervjun beskriver lärare att det har varierat mellan ämnena i vilken grad sex- och samlevnadsfrågor har integrerats i undervisningen. En lärare beskriver att hen tidigare har fokuserat mer på kursen biologi 1, som saknar sex- och samlevnadsteman, än på kursen naturkunskap. Andra lärare säger att de har arbetat med frågor som kan relateras till kunskapsområdet men inte på ett systematiskt och medvetet sätt. Av elevintervjuerna framgår att eleverna vid några tillfällen har arbetat med sex- och samlevnadsfrågor såsom identitet, utanförskap, jämställdhet och historiska förändringar av synen på sexualitet. Det framkommer i intervjuerna med lärare och elever att lärarna fångar upp elevernas sex- och samlevnadsfrågor som dyker upp under skoldagen och att både lärarna och eleverna kopplar ihop dessa frågor med skolans värdegrundsarbete. En lärare berättar exempelvis att det kommer spontana frågor kring relationer vid läsning av litteratur. Vid både lärar- och elevintervjuer ges färre exempel på hur man arbetat med själva sexualområdet, som exempelvis preventivmedel och aborter.

Inga tidigare exempel på ämnesövergripande arbete med sex och samlevnad lyfts i intervjuerna, men elever och lärare berättar om två projektveckor som är planerade före och efter höstlovet med temat naturkunskap där tyngdpunkten kommer att vara sex och samlevnad. Externa föreläsare, bland annat från RFSU, är inbjudna. Samtliga skolans elever och lärare kommer att delta.

Eleverna säger att de är nöjda med sin undervisning och menar att fördjupning i lärande sker eftersom "*lärarna finns där*" för frågor och samtal. Både lärare och elever ger få exempel på vad det är för kunskap som har fördjupats eller hur progressionen sker.

Det framkommer vid intervjuerna med elever och lärare att den sex- och samlevnadsundervisning som bedrivs är normkritisk och inkluderande för alla elever. Enligt lärarna har frågor om könsroller stor aktualitet i flera av de praktiska kurserna. Lärarna berättar att de är medvetna om risker för att könsroller kan bli bekräftade på ett begränsande sätt. Eleverna säger att normer diskuteras på skolan och det inte finns skillnader i vad flickor respektive pojkar förväntas utföra, utan om något behöver fixas så gör man det. Vid både elev och lärarintervjuer framgår att lärarna har ett inkluderande förhållningsätt och elever säger: *"På den här skolan får man vara sig själv"*.

Eleverna anger att de är nöjda med variationen i arbetsmetoderna när de arbetar med sex- och samlevnadsfrågor. Eleverna säger att det överlag finns många möjligheter på skolan att diskutera och ta upp frågor också inom sex och samlevnad. Lärarna säger att tack vare att elevgrupperna är så små så kan samtalet och dialogen vara den vanligaste arbetsmetoden men att eleverna också läser, skriver och kan se på film. Det framkommer också att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i sex- och samlevnadsundervisningen. Alla deltar tillsammans veckovis vid stormöten. Då förs samtal om den undervisningen som varit och även om den undervisning som planeras. Elever, lärare och rektorn uppger även att arbetsområden och projektveckor utvärderas i enkäter till eleverna.

Utvecklingsområden

I syfte att höja skolans kvalitet i sex- och samlevnadsundervisningen behöver ett utvecklingsområde genomföras inom följande prioriterade områden:

- Rektorn och lärare behöver, med utgångspunkt i skolans egen kartläggning, fortsätta den systematiska utvecklingen av sex- och samlevnadsundervisningen. Det innebär framtagande av mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen, deras uppföljning och utvärdering samt utveckling av sex- och samlevnadsundervisningen utifrån utvärderingens resultat. Rektorn behöver ge elevhälsan ett uttalat ansvar att medverka i sex- och samlevnadsundervisningen.
- Undervisningen i sex och samlevnad behöver i större utsträckning genomföras så att det finns en tydlig progression i elevernas lärande.

Utifrån vad som har framkommit i granskningen av Järna naturbruksgymnasiums arbete med sex- och samlevnadsundervisningen kommer ingen uppföljning att genomföras.

Information om granskningen

Skolinspektionen genomför under hösten 2017 en kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Syftet med granskningen är att undersöka om elever får en undervisning i sex och samlevnad av god kvalitet. För att ta ställning till det undersöker granskningen dels hur rektor genom sin styrning skapar förutsättningar för en god undervisning i sex och samlevnad, dels sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och genomförande.

Kvalitetsgranskningen kombinerar en bredare kartläggning i form av en enkätstudie av 450 skolor med en närmare granskning av 28 skolor inom aktuella skolformer. Granskningens slutrapport kommer att publiceras våren 2018.

I bedömningen har även Jane Strandberg deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gabriel Brandström

Enhetschef

Anette Hamerslag

Utredare